

РОЗДІЛ VI

КУЛЬТУРНІ Й ДУХОВНІ ПИТАННЯ

*Ю.І.Гузенко
(Миколаїв)*

БЛАГОДІЙНІ ТОВАРИСТВА МИКОЛАЇВЩИНИ наприкінці XIX – на початку XX ст.

Серед добрончинних установ, які діяли наприкінці XIX – на початку XX ст. на території сучасної Миколаївщини, за кількістю членів і за фінансовими можливостями, можна відзначити Благодійне товариство (засноване в березні 1845 р., спочатку мало назву “Жіноче благодійне товариство”). За традицією, що склалася, на чолі правління останнього стояли дружини військових губернаторів, а з 1900 р. – градоначальників, що, без сумніву, позначалося на стані справ цієї організації. Дійсними членами Благодійного товариства були зокрема Микола Миколайович та Ольга Іванівна Аркаси.

В статуті 1873 р. зазначалося: “Благодійне товариство має за мету надання коштів для покращання морального й матеріального становища місцевих бідних, а також догляд незаможних людей похилого віку та безпритульних сиріт усіх станів”. Передбачалося надавати одяг, їжу та притулок тим, хто не мав можливості придбати їх своєю працею; сприяти бідним у пошуках занять чи служби, придбанні матеріалів для робіт й організації вигідного збуту їх виробів; піклуватися про виховання сиріт і дітей незаможних батьків; продавати книжки для народних читань з додержанням установлених для цього правил; надавати бідним медичну допомогу; розміщувати людей похилого віку та безнадійно хворих у богадільні; відкривати, в міру можливості, школи, притулки, богадільні, лікарні й інші благодійні заклади; викорінювати жебрацтво.

Інше добродчинне об’єднання – “Товариство допомоги незаможним особам, які прагнуть до освіти”, – основну увагу приділяло бідним. Останнє розпочало свою діяльність 27 грудня 1874 р. з метою “...надання дітям незаможних мешканців міста Миколаєва можливості отримати освіту”. У перший же рік свого існування воно зустріло велике співчуття і підтримку з боку громадян міста. Але потім ситуація змінилася не на краще. Так, якщо у 1875 р. членами товариства були 174 чол., то в 1876 р. всього 87. У зв’язку з цим зменшилися й грошові внески. Однак, незважаючи на це, воно в ті роки збільшило кількість видач грошової допомоги бідним. Наприклад, у 1875 році деякі діти незаможних батьків отримали допомогу усіх видів на 1298 крб. 50 коп., а у 1876 р., – вже на 2328 крб. 33 коп. Вся ця грошова допомога видавалася тільки у вигляді тимчасових позик, повернення яких покладалося на моральну відповідальність тих, хто скористався субсидіями. Про це повідомлялося під час видачі позик.

В статуті ж “Товариства допомоги бідним, що залишають Миколаївську міську лікарню”, затвердженому 4 грудня 1901 р., зазначалося, що воно має за мету надання засобів до покращання матеріального та морального становища незаможних, не звертаючи увагу на стать, звання, стан і віросповідання.

Допомога об'єднання нагадувала за своїми формами роботу “Благодійного товариства”. При цьому йому надавалося право відкривати їдальні-чайні, дешеві квартири, нічліжні будинки, притулки, гуртожитки, будинки працелюбства й інші заклади, маючи кожного разу відповідний дозвіл владних органів.

Завдання, поставлені “Товариством для влаштування нічліжних притулків” під час його виникнення, сформульовано його засновником, генерал-лейтенантом А.П.Перелешиним. У 1885 р. він клопотався про затвердження останнього і писав, що в Миколаєві, особливо з 1875 р., значно збільшилася кількість людей, які прибували до міста у пошуках роботи. Останнє було неспроможним розмістити відразу таку їх велику кількість, більшість з яких не мала притулку та ночувала серед вулиці. В зв'язку з цим миколаївський військовий губернатор, генерал-ад'ютант М.А.Аркас 17 січня 1875 р. запропонував поліцеймейстеру, капітану першого рангу Стройникову вишукати кошти для відкриття хоча б одного нічліжного будинку. Завдяки сприянню приватних осіб у тому ж році, 2 лютого, такий будинок на сорок п'ять осіб у Миколаєві було відкрито¹. Пізніше було найнято ще два будинки на триста осіб. Перші загальні збори “Товариства для улаштування нічліжних притулків”, відбулися 16 лютого 1886 року, і в той же день воно почало своє офіційне життя. Його ініціаторами і засновниками були генерал-ад'ютант М.А.Аркас і генерал-лейтенант А.П.Перелешин, а почесними членами – контр - адмірал О.І.М'язговський та міський голова М.П.Леонтович.

З 1900 р. в місті діяло “Товариство трудової допомоги” для підтримки мешканців міста Миколаєва й навколишніх хуторів “наданням посильного заробітку і полегшенням умов їх праці”. Спочатку було створено тимчасовий комітет, який заснував контр-адмірал К.М.Тікоцький (у минулому миколаївський градоначальник). Останні спочатку зібрав деякі пожертвування місцевих жителів та залучив невеличкі приміщення при “Товаристві нічліжних будинків” і дешевих їдальень для відкриття тимчасового притулку для дітей бідних батьків. Вони отримували там чистий одяг, їжу, але довго тут не затримувалися. Тому було вирішено відкрити сільськогосподарський притулок у 8 верстах від Миколаєва. За клопотанням комітету місто надало для його влаштування деякі приміщення колишнього полігону разом із земельною ділянкою у 18 десятин.

Існували в місті й благодійні установи, які надавали допомогу трудящими, що працювали на підприємствах. Як приклад можна навести “Товариство піклування про нужденні родини службовців і робітників суднобудівних, механічних та ливарних заводів м. Миколаєва”. Метою товариства було надання їм засобів до поліпшення матеріального становища². Допомога складалася з таких чинників: надання одягу, їжі, притулку, іноді видача грошової субсидії; пошук робочих місць; медична допомога, розміщення хворих у лікарнях за рахунок товариства; участь у похованні померлих; влаштування людей похилого віку в богадільні, дітей у притулки й навчальні заклади тощо³.

Структурна організація благодійних товариств була майже однаковою. Вони мали почесних, дійсних членів та членів - “змагальників”. Наприклад, в “Товаристві допомоги бідним, які залишають Миколаївську міську лікарню”, почесним членом вважався миколаївський губернатор, його дружина; крім них, почесними членами обиралися особи, що могли надати товариству будь-які важливі послуги або значні грошові внески. Дійсними членами могли бу-

ти особи обох статей, які зобов'язались вносити до каси товариства не менш карбованця щорічно або зробити одноразовий внесок не менше, як тридцятьп'ятдесят крб.⁴

Приблизно таким же було членство і в Благодійному товаристві та у “Товаристві трудової допомоги”. Коливалися тільки розміри членських внесків. Останнє залучало до своєї діяльності й учнів навчальних закладів для виконання різних доручень. Для цього їм треба було мати дозвіл шкільного керівництва та батьків.

Дійсними членами “Товариства піклування про нужденні родини службовців і робітників суднобудівних, механічних та ливарних заводів” могли бути особи, які входили до складу працівників вищезгаданих підприємств і члени їх родин.

До складу Миколаївського комітету по влаштуванню народних читань на початку 1894 р. входило багато посадових осіб. Серед них – голова комітету, директор Миколаївської Олександрівської гімназії, дійсний статський радник О.І.Балик, секретар - викладач тієї ж гімназії, надвірний радник М.І.Токмаков та ще 42 члени.

Хто ж не міг бути членом благодійного товариства? Різні об'єднання висували свої вимоги до кандидатів. Наприклад, у статуті “Товариства піклування про нужденні родини службовців і робітників суднобудівних, механічних та ливарних заводів” було записано, що його членами не можуть бути: неповнолітні й учні; нижні чини та юнкери, які знаходилися на військовій службі; особи, які мали обмеження прав по суду⁵.

Кошти товариств склалися з щорічних внесків його членів, одноразових пожертвувань як останній, так і сторонніх осіб грошима та речами, прибутків з рухомого та нерухомого майна цих об'єднань й іншого. Крім того, для збільшення своїх коштів товариствам надавалася можливість влаштовувати публічні читання, вистави, концерти з дозволу керівництва і з додержанням установлених правил, а також розігрувати лотереї. Наприклад, 30 квітня 1891 р. правління Миколаївського благодійного товариства звернулося до військового губернатора з проханням дозволити влаштовувати на бульварі з дев'ятого травня кожного четверга гуляння з двома хорами, музикою та з платнею за вхід до бульвару для дорослих по десять копійок, дітей – по п'ять⁶.

Аналогічні прохання надсилали до міської влади й інші товариства⁷.

Якщо розглянути грошовий обіг “Товариства допомоги дітям нужденних робітників” за 1908 – 1909 рр., то можна побачити, що воно, крім проведення концертів, виставок місцевих художників, лекцій, пожертвувань, членських внесків, отримувало субсидії від Міністерства народної освіти, Миколаївської міської управи, Херсонського губернського земства, Миколаївського біржового комітету, Миколаївського товариства лоцманів, Південно Російського товариства плавучих елеваторів, Миколаївського міщанського товариства, Миколаївського купецького товариства, Департаменту митних зборів — всього на суму 1760 крб.⁸

Миколаївські благодійні організації використовували різні шляхи отримання грошей. В їх роботі було багато спільного. Але були також відмінності, які виходили з особливостей напрямів роботи цих товариств.

Це у першу чергу, стосувалося отримання субсидій. Всі ці зароблені кошти організації використовували на благодійні цілі, але кожне з них – по-своєму. Так, Миколаївське благодійне товариство утримувало притулок, відкритий 28 грудня 1880 р., де доглядали людей похилого віку, дітей та немовлят. Наприклад, у 1900 році в ньому знаходилося 446 чол.: людей похилого віку –

171; дітей – 215 і немовлят – 60. Догляд кожної особи обходився організації в 31 крб. 34 коп. на рік⁹.

Крім утримання притулку, Благодійне товариство допомагало бідним мешканцям міста. Так, у 1903 р. було надано допомогу 218 незаможним на суму 1287 крб. 57 коп.¹⁰

Миколаївське ж “Товариство для влаштування нічліжних притулків” зосереджувало свою увагу на наданні найбіднішим верствам населення харчування й притулку. Цікаво відзначити, що відміною останнього від інших благодійних організацій було те, що воно ніколи не користувалося великими пожертвуваннями та не мало ніяких капіталів, які забезпечували б його існування. Вся діяльність товариства трималася на безкоштовній праці його керівників і невеличких жертвах мешканців міста, які за весь час існування організації становили суму 50 000 крб. За 25 років свого існування воно витратило на допомогу бідним 207 311 крб. 79 коп.¹¹

Діяльність Комітету по влаштуванню народних читань складалася головним чином з організації останніх для населення відповідно до правил, затверджених 24 грудня 1876 р. На це комітет отримував щорічну субсидію у 300 крб. від Миколаївської міської думи. У 1893 – 94 роках було влаштовано 15 читань, які відвідали 9023 слухачі, що в середньому становило 601 відвідувача на кожне з них. Максимальна їх кількість була 747 чол., мінімальна – 294¹².

Свого приміщення комітет не мав. Тому було вирішено розпочати збирання грошей для його спорудження. В період 1893 – 1894 рр. було зібрано 852 крб. До цієї суми входили такі надходження: пожертвувана Миколаївським артистичним гуртком частина збору від вистави 13 лютого 1894 р. – 31крб. 73 коп.; від літературно-музичного вечора 13 березня 1894р. – 432 крб. 62 коп. тощо. На 1квітня 1894 р. весь фонд налічував 1941крб. 75коп.¹³

Інша організація – “Товариство допомоги бідним, які залишають Миколаївську міську лікарню” – використовувала свої кошти на допомогу незаможним хворим. Так, наприклад, у 1903 р. закладом було надано допомогу 61 особі (382 крб. 72 коп.). При цьому 13 чол. було повернуто на батьківщину, їм було куплено одяг та надано гроші на їжу (всього 123 крб. 32 коп.); 25 особам придбано одяг (128 крб. 30 коп.); 4 чол. – одяг і видано 28 крб. 50 коп.; 13 осіб отримали 55 крб. 60 коп.; 5 чол. надано ортопедичні апарати на суму 45 крб.; одній людині видано оптичний апарат ціною у 2 крб. В середньому на кожну людину допомога становила 6 крб. 28 коп.¹⁴

Деякі громадські організації міста Миколаєва зосереджували свою увагу на інших напрямках благодійності. Так, “Товариство допомоги незаможним особам, які прагнуть до освіти”, спрямувало свою роботу на надання грошових субсидій учням, які навчалися у Миколаєві або в інших містах імперії. Ці кошти вносилися як плата за навчання. Наприклад, за період з 1875 до 1882 р. було зроблено для бідних учнів місцевих навчальних закладів 826 видач на загальну суму 19 886 крб.¹⁵

Наданню суттєвої грошової допомоги учням навчальних закладів сприяло те, що до ради товариства входили керівники цих останніх. У 1903 р. це були: голова товариства — начальниця Маріїнської жіночої гімназії Мельникова, члени ради: директор Олександрівської гімназії, дійсний статський радник Баллик, директор Олександрівського реального училища, статський радник І.А.Клосовський, директор комерційного училища, статський радник М.П.Мілевський, начальниця Другої жіночої гімназії Ю.М.Прокопович, інспектор Олександрівської гімназії, статський радник С.М.Чекердекович, зановчитель цієї гімназії, протоієрей П.П.Єланський та ін.¹⁶

На початку 80-х рр. XIX ст. “Миколаївське товариство допомоги незаможним особам, які прагнуть до освіти” за тривалістю свого існування і за кількістю виданих субсидій було майже не єдиним у Росії.

Як вже зазначалося раніше, “Товариство допомоги дітям нужденних робітників міста Миколаєва” мало за мету надавати матеріальну підтримку в навчанні дітям, влаштувавши безкоштовну школу на 30 учнів і притулок для малолітніх. У 1907 р. останню було розширено за рахунок притулку, й кількість учнів зросла до 140¹⁷. Бажаючих потрапити до неї було набагато більше, ніж вона могла вмістити. Тому 70 дітям було відмовлено в прийомі до школи. Взагалі ж перш, ніж прийняти учня, його майнове положення перевірялося вдома. Це робилося з метою прийому на навчання найбільш бідних. Відкриттям цієї школи товариство прийшло на допомогу дітям незаможних верств населення, які не мали змоги сплачувати навіть по 30 копійок на місяць за навчання. Учні безкоштовно вчилися, отримували підручники та медичну допомогу. Крім загальноосвітніх предметів (цей навчальний заклад за своїм типом належав до початкової міської школи з чотирирічним курсом), тут було введено викладання гігієни, співів, гімнастики, малювання.

Рівень організації школи і процесу навчання був достатнім, про що свідчив такий факт. 13 жовтня 1909 р. останню відвідав відряджений до Миколаєва камер-юнкер височайшого двору Смельський, який входив до Комітету піклування про трудову допомогу у Санкт-Петербурзі. В книзі відвідувачів він записав: “З радістю засвідчую, що школа поставлена у вищій мірі розумно. Нічого нема показного, все продумано, все має визначену мету. Висловлюю подяку особам, які перебували на чолі цієї справи й зробили мені приємність запрошенням оглянути цю школу”¹⁸.

З добродійними об’єднаннями загального типу, які надавали змішану допомогу, близько межують товариства взаємодопомоги.

“Миколаївське товариство взаємодопомоги тим, хто займається ремісничою працею”, було засновано 1 січня 1904 р.¹⁹ Керівники останнього переслідували мету надавати матеріальну допомогу членам цієї організації та їх родинам у випадках надзвичайної скрути або якогось лиха. Для цього воно надавало грошову субсидію й позику із зазначенням часу їх повернення²⁰.

В перший же день урочистого відкриття товариства, що відбулося 9 січня 1909 р., його членами стали 60 чол. Проте вже протягом першого року існування з нього вибули 27 осіб, а заяви про надання членства не поступило жодної²¹. Інтерес до цієї справи у робітників і далі падав. З огляду на це загальні збори членів товариства 21 листопада 1905 р. ухвалили тимчасово призупинити його діяльність, а членські внески повернути.

Однак потреба в такій організації була нагальною. Тому 10 вересня 1906 р. 14 колишніх членів товариства вирішили продовжити функціонування останнього²². Було обрано голову та членів правління, внесено зміни до статуту, для кращого ознайомлення мас із завданнями товариства у місцевих газетах надруковано статті із закликами записуватися до нього. Крім того, серед робітників було розповсюджено 500 примірників статуту; велося листування з такими ж організаціями інших міст, зокрема Харкова, Саратова тощо. Показовим є те, що на 1 січня 1907 р. кількість дійсних членів зросла до 29 чол., а вже на кінець того року їх стало 119²³.

Для поповнення каси взаємодопомоги товариства його правління до влаштовувало різноманітні заходи. Так, наприклад, організовані в 1907 р. гуляння у народному саду й вистава в театрі Шеффера дали чистого прибутку на суму 230 крб. Взагалі ж капітал товариства за той рік збільшився з 433 крб.

до 1879 крб.²⁴

Великою заслугою останнього є те, що під час безробіття 1908 – 1909 рр., викликаного тимчасовим закриттям суднобудівних заводів, воно не відмовило у видачі допомоги майже нікому зі своїх членів. З розглянутих 407 заяв тільки 15 було відхилено. Протягом 1909 р. було надано грошових субсидій 136 особам на загальну суму 1545 крб.²⁵

На січень того року в миколаївському “Товаристві взаємодопомоги тим, хто займається ремісничою працею”, налічувалося 223 дійсних члени, з яких 123 – були безробітними²⁶. Цих людей воно звільняло від сплати членських внесків. Надзвичайно важливим є те, що товариство, крім виплати субсидій дійсним членам, сплачувало пенсії їх вдовам (у середньому 10 крб. на місяць), а також за лікування хворих та видавало гроші на поховання.

На 1 січня 1913 р. товариство об'єднувало у своєму складі 284 члени, а через рік, на початку 1914 р., кількість їх зменшилася до 252²⁷.

Таким чином, постійно простежуються періоди то посилення, то спаду зацікавленості робітників до членства в останньому. Зафіксована найбільша кількість членів у досліджуваній період – 284 особи – є надто недостатнього для такого промислового міста, яким був Миколаїв у той період – на його заводах працювали більше 15 тис. чол.

І все ж не можна не оцінити діяльності миколаївського “Товариства взаємодопомоги тим, хто займається ремісничою працею”. Воно змогло при всій скруті того часу проіснувати майже десять років та надати субсидії на суму 10 587 крб. 49 коп.²⁸

4 березня 1906 р. було прийнято і “Закон про товариства і союзи, в якому містилися “Тимчасові правила про товариства та союзи”. У цих документах регламентувався порядок створення й діяльності різних громадських організацій, визначалась їх структура, встановлювались єдині до них вимоги. З введенням нових правил деякі товариства припинили своє існування, більшість перереєструвалася, вносячи необхідні зміни до статутів. А “Товариство допомоги робітникам міста Миколаєва, які залишилися без заробітку, та їх рідинам”, котре існувало з 14 січня 1906 р., виступило засновником нової благодійної організації. З часом воно припинило свою діяльність, а всі кошти і нерухоме майно, які були у нього в наявності, передало правоспадкоємцю – “Товариству допомоги дітям нужденних робітників Миколаєва”, яке поставило собі за мету здійснювати матеріальну підтримку останнім. Для цього 7 травня 1906 р. ним було найняте приміщення, влаштовано та відкрито безкоштовну школу для дітей робітників на 30 учнів і притулок для малолітніх.

Різноманітну палітру громадського життя Миколаєва другої половини XIX — початку XX ст. характеризувала також мережа різних національних громад та благодійних союзів. Серед таких добродійних спілок – “Товариство допомоги бідним євреям”, “Товариство допомоги караїмським дівчатам”, “Єврейське людинолюбне товариство”, “Товариство допомоги нужденним меламедам і вчителям-євреям” та багато інших.

Благодійну діяльність “Товариство допомоги бідним євреям міста Миколаєва” розпочало у січні 1901 р., хоча його правління було сформоване ще 25 жовтня 1900 р., й через деякий час воно вже нараховувало 229 членів²⁹.

Останнє мало за мету надання засобів до покращання матеріального становища бідних міста Миколаєва іудейського віросповідання будь-якої статі, віку, звань та стану.

Відповідно до статуту допомога товариства складалася за тими самими напрямками, що і в інших благодійних об'єднаннях³⁰.

Для надання допомоги ним планувалося відкривати суспільні їдальні, дешеві квартири, нічліжні будинки, притулки, гуртожитки, будинки працелюбства, лікарні й ін. Крім того, передбачалося влаштування народних читалень, бібліотек та кабінетів для читання

У статуті ж “Товариства допомоги караїмським дівчатам” мета його існування пояснювалась так: видача одночасних субсидій, які одружуються, й надання їм грошей протягом перших трьох років їхнього подружнього життя. В подальшому товариством планувалося відкриття професійних і навчальних закладів та майстерень для влаштування до них цих дівчат³¹.

Члени “Товариства допомоги бідним євреям” розподілялися на почесних, що робили значні жертвування на його користь або інші значні послуги; дійсних, які щорічно сплачували до каси внесок у розмірі не менш, як три карбованці, чи одночасно 60 крб., або безкорисливо своєю працею допомагали цьому об’єднанню (наприклад, медики, які безкоштовно лікували бідних); членів-змагальників, які повинні були вносити щорічно менше трьох карбованців (але не менш одного).

Кошти “Товариства допомоги караїмським дівчатам” склалися з членських внесків, прибутків від його капіталу й майна; пожертвувань членів та сторонніх осіб, а також різних закладів як грошима, так і речами; прибутків від улаштованих останнім драматичних вистав, літературних читань, концертів тощо; збору коштів за підписними листами і книжках, які видавалися для цього активістам³².

У 1901 р. “Товариство допомоги бідним євреям” налічувало 487 членів, видало грошову субсидію 946 особам³³. Його правління приймало членські внески, пожертвування, перевіряло заяви тих, хто просив допомоги, готувало загальні збори, створювало спеціальні фонди та ін. 1901 р. був напруженим для товариства – прохання на надання грошової субсидії надходили сотнями. Всі вони ретельно перевірялись і лише після цього задовольнялися. В багатьох випадках було надано трудову допомогу. Велика кількість бідняків одержала можливість підтримати свою дрібну торгівлю, набути знаряддя й матеріали для робіт. Іноді товариство сплачувало за навчання бідних дітей, за лікування.

Протягом 1901р. останнім було відкрито тимчасовий притулок для безпритульних дівчат-сиріт. 8 грудня того ж року влаштовано з метою збільшення коштів благодійну виставу 8 грудня 1901р., яка принесла 529 крб. 85 коп. прибутку, та благодійний вечір у міському зібранні 3 лютого 1902 р.³⁴

Крім того, правлінням було створено спеціальні фонди на допомогу нужденним внаслідок кризи в місцевій торгівлі; на допомогу родинам, які зазнали злиднів; на користь беззахисних дівчат-сиріт і тимчасового для них притулку.

Створення вищезгаданих спеціальних фондів й обрання для завідування кожним з них опіки заклало основу благодійної діяльності товариства. Так, наприклад, училищу Ф.С.Вулих було надано 1930 крб. 46 коп. як платню за навчання 152 єврейських дівчат.

Для збільшення коштів у спеціальних фондах було проведено два благодійних вечори, які дали 3130 крб. 85 коп. прибутку. В 1902 р. товариство нараховувало вже 372 члени³⁵. Було засновано два нових спеціальних фонди: для вчителів і меламедів та для допомоги особам, які відвідували вечірні курси. Але початок діяльності цих фондів відклали на 1903 р.

Всіх опік по спеціальних фондах у веденні товариства було сім: для допомоги учням училища Ф.С.Вулих; для догляду бідних дівчат-сиріт; для допомоги службовцям і дрібним торговцям; тим, хто зазнав злиднів; учням вечірніх курсів; учням школи Л.Баскіної; бідним учителям та меламедам³⁶.

Завдяки діяльності товариства й прибуткам, які надійшли у 1903 р., 342 дівчини мали можливість отримати професійну і початкову освіту (206 – в училищі Ф.Вулих та 136 – у школі Баскіної); 104 ремісники і прикажчики навчалися грамоті на вечірніх курсах; 36 дівчаток-сиріт одержали повне утримання у тимчасовому притулку. Крім того, при училищі Ф.Вулих існувала суботня жіноча школа, в якій навчалися 94 учениці віком від 14 до 25 років, було видано субсидію 141 особі розміром від 50 коп. до 6 крб., на проїзд – 47 (від 50 коп. до 20 крб.), на лікування – 49 (від 50 коп. до 6 крб.), на внесок плати за навчання – 8 (від 3 до 40 крб.), на надання допомоги нужденним (трудова допомога) – 164 особам (від 3 до 45 крб.)³⁷.

“Товариство допомоги караїмським дівчатам” у 1907 р. складалося з 2 членів-засновників, 17 почесних членів, 18 дійсних і 32 членів-змагальників. На кошти останнього навчались у другому півріччі 1906 – 1907 навчального року – 12 учениць, а в першому півріччі 1907 – 1908 – 10. Окрім сплати за навчання, нужденним були видані книжки, одяг та взуття³⁸.

В тому ж році до його каси надійшли такі гроші: членських внесків – 315 крб., жертвування різних закладів й осіб – 40 крб. А всього ж у 1907 р. товариство отримало 1002 крб. 27 коп.³⁹

1912 і 1913 рр. були складними для єврейського населення міста. Це було пов'язане з торговельно-промисловою кризою, яку переживала царська імперія. Такий стан позначився й на роботі благодійних товариств. Так, наприклад, в Єврейському людинолюбному товаристві зменшилася сума членських внесків на 251 крб. (740 крб. проти 991 крб. у 1912 р.). Але збільшилася сума пожертвувань – 86 крб. 80 коп. проти 47 крб. 50 коп. в попередньому році. Незважаючи на всі недоліки, правління товариства в 1913 р. видало 358 безвідсоткових позик на загальну суму 4103 крб. 50 коп.⁴⁰

Взагалі ж на 1914 р. у місті було 15 різних благодійних об'єднань⁴¹.

З початком Першої світової війни у Миколаєві виникає ряд нових благодійних організацій, зокрема “Товариство допомоги родинам запасних нижніх чинів, призваних на дійсну військову службу”, “Комітет допомоги військовим, які вийшли з госпіталів”, та ін.

“Товариство допомоги родинам запасних нижніх чинів, призваних на дійсну військову службу”, було засновано 25 липня 1914 р. Його статут негайно затвердив миколаївський градоначальник. Населення гаряче відгукнулося на створення цієї організації як пожертвуваннями, так і особистою участю. Саме завдяки цьому вже в перших числах серпня було розпочато видачу грошових субсидій родинам призваних до армії.

При призначенні останній бралися до уваги такі чинники: склад родини, матеріальне становище, стан здоров'я, чи отримує родина гроші від міської опіки, приватних або суспільних організацій. Усі ці обставини ретельно перевірялися спеціально створеними з цією метою Дільничними опіками. До них входили жінки, обрані товариством; робітники, яких обирали у своєму середовищі; учні, запрошені правлінням останнього. Таких органів було створено 39.⁴²

Крім цього, було також створено чотири комісії, до обов'язків яких входила перевірка доповідей дільничних опік про стан родин, які подавали прохання про допомогу. Засідання комісій відбувалися двічі на тиждень, а призначену субсидію видавали на другий день.

Правління організувало також безкоштовну медичну допомогу для амбулаторних хворих. Ліки всім членам родин також видавалися товариством безкоштовно. Всі місцеві аптеки погодилися надати йому максимальну знижку на ліки. Правління також домовилося з місцевими притулками про зачислення

до них дітей запасних, що могли бути призваними до діючої армії

Сума субсидії щомісяця зростала й у грудні становила у середньому 8 крб. на родину або 3 крб. 27 коп. на людину⁴³. Причому розмір допомоги дитині та дорослому був однаковий над відміну від державного.

Окрім грошової субсидії, правління товариства використовувало й інші її форми. Так, наприклад, більшості нужденних учнів воно надавало допомогу одягом і взуттям, клопоталося перед власниками приватних учбових закладів про зменшення плати за навчання.

2, 9, 16 та 28 листопада 1914 р. було проведено по місту збір речей на потреби воїнів на загальну суму 4.000 крб.

За клопотанням членів правління, керівництво “Товариства миколаївських заводів і верфей” асигнувало 1.400 крб. на різдвяні подарунки для дітей віком від 1 до 12 років (2.400 чол.⁴⁴.

Якщо ж розглянути загальні цифри, які характеризують діяльність товариства, то вони такі в прибуток тостаннього на 24 грудня 1914 р. надійшло 84 422 крб. 55 коп.; всього було сплачено грошей на загальну суму 68 531 крб. 9 коп.; число родин, які доглядалися ним, на 25 грудня 1914р. становило 2131(5338 осіб.)⁴⁵.

Особливістю сьгоднішнього дня є зростання чисельності вразливих прошарків: людей похилого віку, безробітних, інвалідів, хронічно хворих, людей, що перебувають за межею бідності, й ін. Збільшення числа таких осіб лягає важким тягарем на державу, завдаючи їй економічної, фізичної та моральної шкоди. Дуже важливо донести до громадської свідомості тезу про практичну цінність добровільності як для благодійника, так і для всього суспільства.

---

1 Очерк деятельности Николаевского общества ночлежных домов за 25 лет его существования (1886-1911гг.). - Николаев, 1912 - С.4.

2 ДАМО. - Ф.229, оп.1, спр.1807, арк.282.

3 Там само.

4 Там само - Спр.703, арк.376.

5 Там само - Спр.1807, арк.283.

6 ДАМО, ф.230, оп.1, спр.12599, арк.1.

7 Там само - Ф.229, оп.1, спр.1288, арк.13.

8 Отчет Общества помощи детям нуждающихся рабочих г.Николаева за 1908/9 учебный год. - Николаев, 1909. - С.12.

9 Отчет Николаевского Благотворительного общества за 1900 - год. - Николаев, 1901. - С.11.

10 ДАМО. - Ф.229, оп.1, спр.703, арк.426.

11 Очерк деятельности Николаевского общества ночлежных - С.5.

12 Краткий отчет о деятельности Комитета по устройству народных чтений в г.Николаеве в течение 1893 - 94гг. - С.3.

13 Там само, - С.7.

14 ДАМО. - Ф.229, оп.1, спр.703, арк. 387.

15 Там само. - Ф. 230, оп.1, спр. 11003, арк. 3.

16 Там само. - Ф. 229, оп.1, спр.703, арк.92.

17 Отчет Общества помощи детям нуждающихся рабочих г.Николаева. - С.2.

18 Там само. - С.3.

19 Отчет Николаевского общества взаимного вспоможения занимающихся ремесленным трудом за 1906 -1907 годы. - Николаев, 1908. - С.2.

20 Устав Николаевского общества взаимного вспоможения занимающихся ремесленным трудом. - Николаев, 1916. - С.2.

